

NÁVOD PRO POPIS DAT V NÁSTROJI ARCHI

DOPROVODNÝ MATERIÁL PRO METODIKU POPISU DAT

vytvořeno v rámci projektu

Zajištění podmínek pro kvalitní správu datového fondu a
zajištění řízeného přístupu k datům

Reg.č.: CZ.31.1.01/MV/23_62/0000062

Historie verzí

Verze	Datum vydání	Popis
1	6. 1. 2025	První verze

1	Úvod	4
1.1	O šabloně	4
1.2	Slovníky v šabloně	4
2	Popis dat v nástroji	4
2.1	Nadřazené pojmy	5
2.2	Přiřazování vlastností	5
2.3	Vztahy	5
2.4	Vyplňování charakteristik	6
2.4.1	Charakteristiky vztahů	7
2.4.2	Charakteristiky slovníku	8
2.5	Využívání pojmů z jiných slovníků	9
2.6	Rozšíření pro evidenci údajů agentury do Registru práv a povinností	9
2.6.1	Subjekty a objekty práva	9
2.6.2	Vlastnosti a vztahy	9
3	Publikace slovníku	10

1 ÚVOD

Tento dokument navazuje na Metodiku popisu dat – její přečtení a porozumění je pro následující text nezbytné. Aktuální verze metodiky je společně s aktuálními informacemi a podpůrnými materiály k popisu dat umístěna na Portálu o datech:

<https://data.gov.cz/popis-dat>

Tento návod nemá za cíl naučit čtenáře používat nástroj jako takový – nýbrž ukázat, jakým způsobem v daném nástroji popisovat data podle metodiky s pomocí připravené šablony.

Archi je nástroj na modelování v jazyku **ArchiMate**. Nástroj je zadarmo ke stažení i k jakémukoliv využití (podle permissivní licence MIT) a dostupný je pro Windows, Linux i macOS. Jazyk ArchiMate se používá pro vyjádření architektury podniku. Pro Archi jsme vytvořili šablonu pro popis dat, se kterou můžete začít nový projekt, nebo ji lze importovat do vašeho existujícího projektu. Materiál byl psán s verzí 5.4.3 Archi.

1.1 O šabloně

Šablona je ve formátu „.architemplate“ (Archi šablona). Postup založení projektu Archi se šablonou popisuje kapitola nápovědy „Creating a New Model from a Template“ v příručce nástroje **on-line** nebo přímo v nástroji v nabídce „Help“.

1.2 Slovníky v šabloně

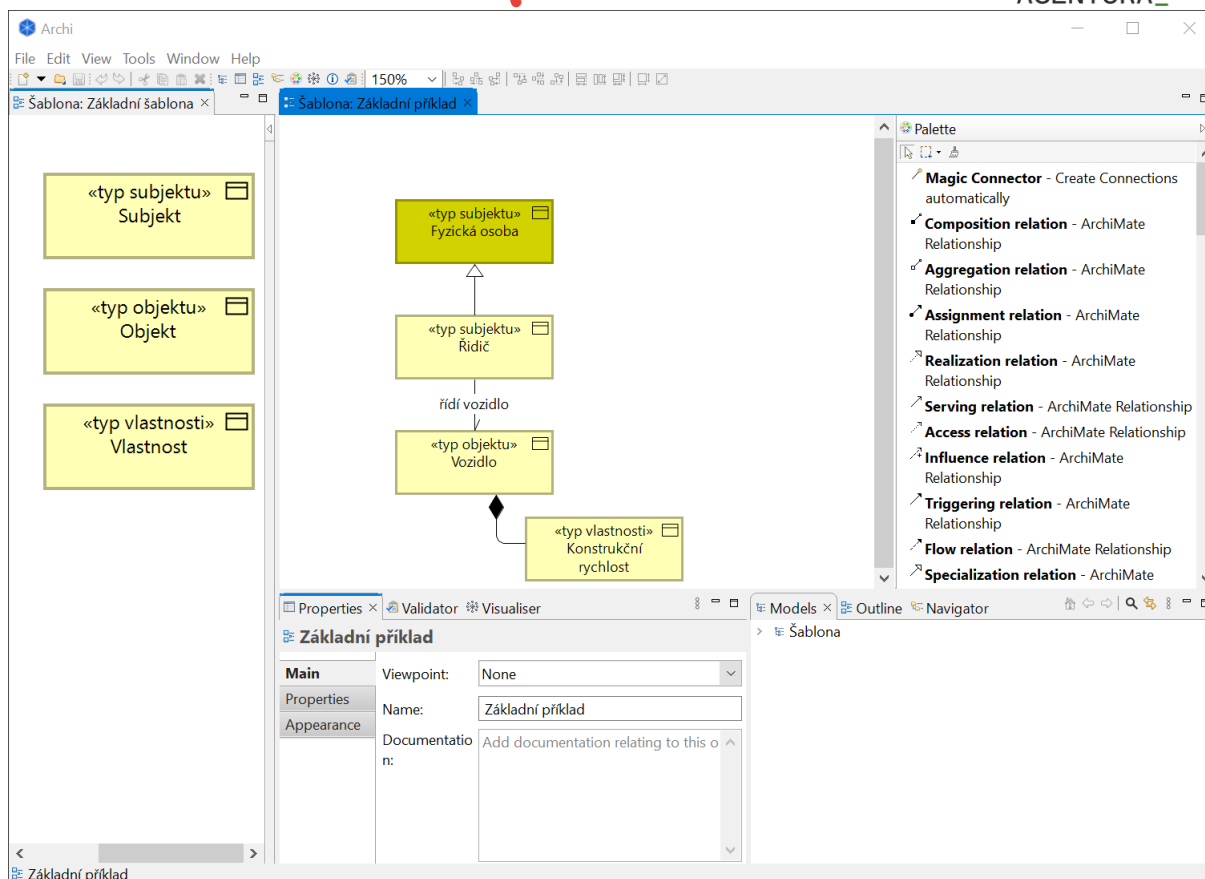
Šablona obsahuje příkladový slovník z metodiky a Slovník obecných pojmů veřejného sektoru. Těmito slovníky se můžete podle své libosti inspirovat, využít jejich pojmy, nebo je smazat. Jedná se o lokální kopie těchto slovníků, jejich úpravou se publikované verze nijak nemění.

2 POPIS DAT V NÁSTROJI

Pomocí jednoho „modelu“ (souboru) se tvoří jeden slovník. Na tomto slovníku můžete pracovat v libovolném množství pohledů (neboli „views“) – vizuální rozpoložení prvků na výsledný slovník nemá žádný vliv.

Při tvorbě slovníku si doporučujeme nástroj nastavit tak, aby bylo snadné kopírovat pojmy z pohledu „Základní šablona“. Tento pohled obsahuje šablony pro subjekty práva, objekty práva a vlastnosti, které obsahují všechny charakteristiky v žádané formě, a jejich kopírováním se tedy snižuje šance překlepů a důsledným problémům s převodem do otevřené formální normy pro slovníky. U vztahů se charakteristiky musí přidávat manuálně (viz podkapitola 2.3 **Vztahy**).

Toto nastavení popisuje **příslušná stránka na wiki Archi nástroje (v angličtině)**; stručně jde o zobrazení pohledu „Základní šablona“ zároveň s pohledem z modelu, ve kterém na slovníku pracujete – například podle návrhu na obrázku níže:

Berte na vědomí, že při kopírování mezi pohledy stejného modelu se při vložení nevytvoří kopie, nýbrž odkaz na kopírovaný pojem. Pokud byste tento odkaz upravovali, tak zároveň upravujete i původní pojem. Pro vytvoření kopie je nutné udělat kopii na stejném plátně (do názvu kopie se přidá „(copy)“), a poté ji případně přesunout do žádaného pohledu.

Každý subjekt práva, objekt práva a vlastnost musí být byznys objekt dle jazyka ArchiMate (**Business Object**), což je zajištěno vytvářením nových pojmů pouze přes kopírování pojmů ze šablony (nebo přes kopírování pojmů vytvořených jako kopií pojmů ze šablony).

2.1 Nadřazené pojmy

Nadřazené pojmy se vyjadřují pomocí specializační vazby (↗ **Specialization relation**), která je dostupná v paletě. Například v základním příkladě ze šablony má „Řidič“ jako nadřazený pojem „Fyzická osoba“.

2.2 Přiřazování vlastností

Vlastnosti se k subjektům nebo objektům práva přiřazují pomocí kompoziční vazby (**Composition relation**) z palety. V základním příkladě ze šablony je vlastnost „Konstrukční rychlost“ přiřazena k „Vozidlo“.

2.3 Vzťahy

Vztahy mezi subjekty a objekty práva se znázorňují pomocí asociační vazby (**Association relation**) z palety. Ujistěte se, že má tato vazba viditelný směr (tj. je při kliknutí na ní v podrobnostech zaškrtnuté políčko „Directed“), jak ukazuje obrázek níže:

2.4 Vyplňování charakteristik

Název se pro pojmy i slovníky vyplňuje stejně, jako pro jakýkoliv jiný prvek Archi:

Další charakteristiky se popisují v podrobnostech pojmu v sekci „Properties“:

Pro správné zpracování výstupu z nástroje za účelem jeho převedení do slovníku dle OFN je velmi důležité, abyste neměnili názvy níže zmíněných charakteristik, které jsou společné pro všechny subjekty práva, objekty práva a vlastnosti. *Doplňující charakteristiky* dále upřesňují význam pojmu nad rámec potřebné úrovně z metodiky popisu dat a doporučujeme je vyplňovat až tehdy, kdy je uznáte za potřebné.

Charakteristika	Popis	Přípustné hodnoty
Typ	O jaký typ pojmu se jedná	„typ subjektu“ nebo „typ objektu“ nebo „typ vlastnosti“
Popis	Popis pojmu	Volný text
Definice	Definice pojmu	Volný text
Zdroj	Zdroj pojmu	Odkaz URL (ELI), případně volný text

Ekvivalentní pojem	Ekvivalentní pojem vyplňovaného pojmu	Identifikátor IRI
Identifikátor	IRI pojmu – nevyplňovat, pokud se jedná o ještě nepublikovaný pojem!	Identifikátor IRI
Alternativní název	Doplňující charakteristika. Další, neoficiální název pojmu (více informací)	Volný text
Ekvivalentní pojem	Doplňující charakteristika. Ekvivalentní pojem vyplňovaného pojmu (více informací)	Identifikátor pojmu IRI z publikovaného slovníku
Související zdroj	Doplňující charakteristika. Zdroj, který nedefinuje, nýbrž upřesňuje význam pojmu (více informací)	Odkaz URL (ELI), případně volný text

2.4.1 Charakteristiky vlastností

Pro vlastnosti je možné vyplnit jednu doplňující charakteristiku:

Charakteristika	Popis	Přípustné hodnoty
Datový typ	Doplňující charakteristika. Typ očekávaných hodnot vlastností (další informace)	XSD identifikátor datového typu

2.4.2 Charakteristiky vztahů

Jelikož nelze v Archi kopírovat vztahy, je nutné je pokaždé znovu vytvářet, zakládat jejich charakteristiky a určit jejich směr. Zakládání charakteristik si však můžete usnadnit pomocí tlačítka „New Multiple...“ napravo od tabulky s charakteristikami v sekci „Properties“ (viz sekce „To Add New Property Entries using Existing Property Names“ v uživatelské příručce). Pro vztahy by zobrazený dialog měl vypadat následovně:

Properties

Add Multiple Properties

Select the Properties to add to this Element

☐ adresa lokálního katalogu dat, ve kterém bude slovník registrován
☐ agenda
☐ agendový informační systém
☒ alternativní název
☐ datový typ
☒ definice
☒ ekvivalentní pojem
☒ identifikátor
☒ je pojem sdílen v PPDF?
☒ je pojem veřejný?
☒ popis
☒ související zdroj
☐ typ
☒ ustanovení dokládající nevěřejnost
☒ zdroj

Select All

Deselect All

?

Add Selected

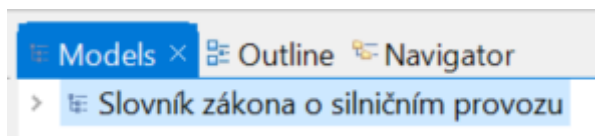
Add Unique

Cancel

Je možné vybrat všechny charakteristiky pomocí „Select All“ nebo „Add Unique“, strojový převod bude nerelevantní charakteristiky ignorovat.

2.4.3 Charakteristiky slovníku

Název slovníku musí být unikátní vzhledem ke všem publikovaným slovníkům. Další obecné informace o slovníku se popisují v podrobnostech daného modelu („Properties“) kliknutím na něj v podokně „Models“, například:

Charakteristika	Popis	Přípustné hodnoty
Popis	Doplňující informace o slovníku	Volný text
Adresa lokálního katalogu dat, ve kterém bude slovník registrován	Podle této adresy se budou vytvářet identifikátory slovníku a jednotlivých pojmů.	Odkaz (URL)

2.5 Využívání pojmů z jiných slovníků

Tam, kde je mezi přípustnými hodnotami „Identifikátor IRI“, je umožněno pracovat s pojmy z jiných (publikovaných) slovníků. Pro používání těchto pojmů v rozpracovaném slovníku je nutné znát jejich IRI – jen tak poznáme, že jde o pojem z jiného slovníku. To také znamená, že tyto pojmy musí být před využitím katalogizované do Národního katalogu dat, ve kterém slovníky/pojmy vyhledáte a společně s jejich IRI. Slovník obecných pojmů veřejného sektoru má identifikátory IRI zanesené také do šablony.

2.6 Rozšíření pro evidenci údajů agendy do Registru práv a povinností

Pokud popisujete subjekty a objekty práva pro jejich následnou reprezentaci v RPP, můžete je popsat detailněji zvláštními charakteristikami definovanými v OFN pro slovníky, uvedeny níže. Pokud se rozhodnete charakteristiky tohoto rozšíření použít, je nutné je vyplnit všechny; jinak jsou neplatné.

2.6.1 Subjekty a objekty práva

Charakteristika	Popis	Přípustné hodnoty
Agenda	Agenda, do které subjekt/objekt (resp. jeho údaje) patří (je agendový vlastní, tj. nepřebíraný).	Kód agendy z RPP
Agendový informační systém	Agendový informační systém (AIS), pro který jsou údaje subjektu/objektu práva "Agendové vlastní", tj. nepřebírané.	Kód ISVS z RPP

2.6.2 Vlastnosti a vztahy

Charakteristika	Popis	Přípustné hodnoty
Je pojem sdílen v PPDF?	Sdílení údaje (plánované nebo již uskutečněné) v propojeném datovém fondu . „Ne“ znamená „není a nebude sdílen v PPDF“ nebo „je sdílen, ale ne v PPDF“.	„Ano“ nebo „Ne“
Je pojem veřejný?	Určení, zdali je údaj (ne)veřejný, tj. (ne)přístupný veřejnosti.	„Ano“ nebo „Ne“
Ustanovení dokládající neveřejnost pojmu	Ustanovení, ze kterého neveřejnost údaje vyplývá; vyplňuje se právě tehdy, když	Odkaz URL (ELI), případně volný text

charakteristika pojmu „Je
pojem veřejný?“ je „Ne“.

3 PUBLIKACE SLOVNÍKU

Pro publikaci je potřeba projekt převést do formátu slovníku podle OFN. Slovník pošlete na účet data@dia.gov.cz v Open Exchange formátu, do kterého je Archi projekt potřeba exportovat (viz sekce „The Open Group Exchange File Format“ uživatelské příručky Archi) s nastavením, které ukazuje obrázek:

Nezapomeňte zmínit, jaké je zamýšlené využití slovníku (např. evidence údajů agentury do RPP, výkladový slovník apod.). Jakmile slovník schválíme, obdržíte slovník ve formátu dle OFN, který můžete nahrát a poté pro něj vytvořit katalogizační záznam do vašeho Lokálního katalogu dat.